

Reflexe a „proreflektovanost“

Evropská myšlenková (ovšem nejen myšlenková, protože způsob myšlení má mohutný vliv na celý život) tradice může být mj. charakterizována jako mimořádně proreflektovaná. To je ovšem zapotřebí hned upřesnit: proreflektovanost – už svým gramatickým tvarem – poukazuje na výsledek, ale ještě zdaleka nic nevypovídá o stále živém zapojování nových a nových reflexí do myšlení i života v Evropě žijících lidí. Výsledkem reflexí totiž nemusí být třeba jen sebeuvědomění, že jsme všichni Evropany, ale mohou to být zvyklosti a návyky, jakými je charakterizována každá kulturní tradice, tedy i taková, která tak mocným vlivem již provedených reflexí poznamenána nebyla. A protože další série stále jakoby po dalších stupních „stoupajících“ (nebo spíš „sestupujících“) reflexí vůbec nemusí vést k větší a větší přesnosti a „věcnosti“, nýbrž může se naopak jakoby ztrácet, propadat do bezednosti, naprostá většina lidí omezuje výkony své reflexe na ty nejběžnější a nejjednodušší případy, a tak je jakýmsi způsobem „ekonomizuje“, možná spíš „ritualizuje“, prostě dělá z nich jen jakési podivné myšlenkové a někdy i intelektuální „návyky“, které ke skutečným reflexím mají ohromně daleko. Hlubavé a „štouravé“ reflexe se tak většině lidí jeví jako nežádoucí, zejména pokud se nestávají záležitostí oborově vymezenou (jak se to stalo zvykem ve specializovaných disciplínách hlavně vědeckých a technických). Nicméně jakási samovolná tendence k reflektování v širším rozmezí je vlastní všem Evropanům (a evropskými tradicemi ovlivněným lidem neevropského původu); lze to dost pěkně pozorovat již na některých živějších a nadanějších malých dětech. A proto se vždycky najdou někteří, kdo v tom najdou nejen zálibu, ale dokonce strhující perspektivu, a dají se tak na dráhu skutečného filosofování, ať už soukromě a mimoakademicky, anebo přímo profesionálně. (Tam ovšem často dochází k jakési degradaci nebo aspoň otupení ostří reflexe, a filosofie se pak stává spíše jakousi oficiální disciplínou, kde rozsáhlé znalosti a rétorická hbitost se stávají čímsi samoučelným nebo – ještě hůře – něčím služebným, kdy ona „hlubavá a štouravá“ reflexe je potlačována, anebo se jí dostává přísně vymezených „odborných“ mantinelů.)

(Písek, 080911-2.)